

شاعر و شاعیری و خوځندنه و پهك بـ بهرهمه شاعری “بهره واژ”ی نارین ځـ سـ 3ـ ... سـ ران محمده سوره

3- كـ تايي

چوارهم: بگـ هوهی منداځـ:

مرځـ، به گشتی مامه په په کی نامـی له گه ځـ منداځـی و ځـ ابردووی ځـی
هه په، به ځـام له نـوان ټم مرځـانه دا که سانـك هه که سروشتـکی
نامـتر و شـتانه تریان له گه ځـ منداځـیدا هه په، ټوانیش شاعرانـ.
شاعران بـ ټوهی منداځـی ځـیان بـیننه وه، بـ ټوهی قهره بووی
دبـندیی منداځـیان بکه نه وه، به زمانی منداځـی - نهك به زمانی
شعری منداځـی- شاعر دهژنـ، که له گه وره پیدا لـیان ستـندراو و
سنووردارکراوه، هه میسه لهو خه یا و لهو منداځـیه دا دهژن، که
دهستیان پـیان ناگاته وه. جا ټتر ناځـشی و کوځـره وهری بـت یان
ځـشی و خه نه ده، چونکه منداځـ، به تایه تی بگـ هوهی نـو ټم چوار
شاعرانـی که له خواره وه دا ناویان هاووه، هه ردهم شته کانی وهك
کایه و یاری بـنیووه.

له شاعر کانی “كـاو، زـران بازی، قوتو و حه مام” دا بگـ هوه په کی
منداځـ هه په. لهو شاعرانـه دا که شاعر باس له ځـزان دهكات، لهو ځـدا
منداځـکه و ځـی شاعر نیه. بـیه لهو شاعرانـه دا بگـ هوهی
منداځـیـک دـبـینن، بـام له شعری كـاو و حه مامدا بگـ هوهی
منداځـ، چاوـکی گه وره شی له سه ره. واته بگـ هوه هه له زه مه نی
منداځـیدا نیه. بـیه شاعر بهم بگـ ره وه منداځـه له شاعر کاند،
وهك جندارـك دهست له شاعر دهو شـنـت. هه رچه ند ټه گر بگـ هوهی
منداځـ له نـو ووداو و مه ترسیدا ژیا بـت، ټوه به چاوـکی منداځـانه
ووداو کانی بـنیووه و لـکی داونه ته وه، به تایه ت له هه ردووك له
شاعر کانی “زـران بازی و قوتو” دا، چونکه له دوو شاعرانـه به رگی
منداځـکی گه وره بوو نیه، به ځـکو و استه وځـ منداځـکی بگـ هوه هه په.
واته بگـ هوهی منداځـ ووداو کانی وکـ کای و گاـتـ بـنیوون و

منڊاڻي نٿو ٿو ۽ ووداوان، منڊاڻا ڪڍ ڏيکڻ ۽ ووداوه مه ترسيه کان، به ترسهوه ياري ناکات. ڪهڇي له شيعري ڪڍاو و حمامدا بگڙهوهي منڊاڻ ههيه و بهرگي منڊاڻ ڪي گهوره بوو بهسهر ۽ ووداوه ڪاني ٿم بگڙهوه منڊاڻ هدا ههيه. واته جگه له بگڙهوهي منڊاڻ، ٿوه له پاڻ ٿوه دا ٽڳڳڻ ڀڻڻ ڪي گهوره بوونا نه ش ههيه، ڏيکڻ ۽ ٿو ۽ ووداوان ۽ پڻ بوون ڏي مڙسي. هه ڀت ٿم جڙه شوازه وايکردوه، شيعر ڀيڻ ٿهوه ٿاست ڪي بهرزي شيعري، هونهري و ٿستاتيڪي.

۱/ شيعري قوتوو:

شاعير له شيعري ”قوتوو“ دا خهيا، ٽروانين و دنيا بيني منڊاڻي ڇي - نا ٿم دهڪات به شيعر، چونڪه منڊاڻي، ڇي شيعر ڪي نه نووسراوه- به بهر شيعر دا دهڪات و منڊاڻي ڇي به شيعر پهروهرده دهڪات و دهڙڻ، هه ڀي ٿم بهرهمه به دهستلڊان له ”منڊاڻي شاعير“ سرڻ ٿه:

”قوتوو ڪي ڀسهره ما ڪه مان

هه ڏي ڪڍ جار شه ڪري ٽ دهڪڙت و

زڙر جاريش خو.“ (ٿستهم، 2021: 21)

شاعير له منڊاڻي دا ما ڪه ڇي ياني به شوهيه ڪي زڙر جياواز بينيووه، ما ڪڍ له شوهي قوتوو، ڪه سهرى نه بووه، نا ٿاسمان سهرى بووه. دنياي منڊاڻ ههردهم دنيايه ڪي ڀخهوش و ڀگڙيه، ههردهم ڀ گڙيه ڪاني ڙياني ٿهواني له ڇي گهوره تريش گڙيه ڪان هه به ٽروانينه دهڪاتوه، ڪه ڇي وڻايان دهڪات، نه ڪ به وڻاي ٿهوان. ڀي ڙياني منڊاڻي، جيھاني شاعيرانه. مڙڻ ڦه گهوره ڪان بهردهوام ڀويستيان به شيڪردنهوه ههيه، هه ڀي شيڪردنهوهي دنياي منڊاڻي ڀ مڙڻ ڦه گهوره ڪان قورسه، چونڪه ڏي ٽناگن، ٿهوهنده ناخهڪيه، ڪه مڙڻ ڦه گهوره ڪان ڀويستيان به شيڪردنهوهيه ڪه ههيه ڪه ده ڀ ڀيان بهراورد بڪي به با، ڦه باره و ڙماره. ’مڙڻ ڦه گهوره ڪان هيچ ڪات ڇي به ڇي ٽناگن و ٿههش ڀ منڊاڻان/شاعيران ٿو مه ته، ٽاڦه ٽپو و وڪڻه ڪه بهردهوام شتهڪانيان ڀ شي بڪه نهوه‘. (ٿگڙوپڙي، 2019: 8-9)، هه ٿهههه شيعر؛ ڪه وه ڪه ٽي ڪي چنراو وايه، ڪه هه سهره به داو ڪ له ”داوي منڊاڻي“ دهستپڊهڪات. ڀي هه هيچ ڪا ٽي ڪي، ڪه شيعر و منڊاڻي به ڀي يهڪتر هه ڀڪن، ٿهههش وا دهڪات له ٿو ڇي دا هه گڙي دڙيهڪي، ڀزاربي، شهيدايي و ٿاوازي ڪينه شادي ڀت.

منڊاڻ هه له گچڪه ييهوه زماني بهر شيرين و ٽاڻي دهڪه وڻت، ٿه گهر چي ناتوان ٽ باش سهردهريان ڏيڪات، لهوه، لهو شيرين و ٽاڻييهوه ههست به دووانه ڪاني ڙيان دهڪات، دووانه ڙيان و مردن،

خـشی و ناخـشی، ما و کرـچیا یه تی، ئازار و ساغـه می. ئیدی له
 کـپله ی دووهـدا ئهـم ماـه چیتـر ماـی مندا، که ئاسمان سهـری بووه،
 بهـو سادـه ییه نامـنـتهـوه و بهـر شیرینی لهـخـگهـوره ترهـکان دهـکهـوت،
 واتـه هـهـر لهـگهـ ئهـوه ی که خوشکهـی مـرد دهـکات، شیرینی دهـچـژ و
 تامی خـشی دهـکات و ئهـو دهـمه دهـبـت خـی تهـیار بکات بـ شیکردنهـوه ی
 دونیای خـی بـ دونیای ئهـوانی دیکه، ئهـگهـر چی شیکردنهـوه یه، بهـام
 شیکردنهـوه کهـش هـهـر لهـ دونیای مندا پـیدا دهـژـت:
 “که خوشکم چووه ناو جلی بووکـنیهـوه،

ماـمان شهـکردان بوو” (ههـمان، 21)

بهـام ئهـوهـنده ناخایهـنـت، ئهـم شیرینی، ناتوانـت تاسهـر بهـتهـنیا
 بهـبـ دژهـکه ی بـت، ئیتـر خوـ که ئازار بهـسـتر، هـنج تـختر و هـش
 تاـتر دهـکات، دهـبـته میراتگری ئهـم ماـه بـسهـره، که ئاسمان
 سهـریه تی:

“ئو و ژه ی بهـلووه ی تانکی ئاوهـکم لهـدهـست په ی و
 خوـن به دهـماری تانکیدا هاته خوـار
 قوتووه که پـبـبوو له خوـ.

دهـرمانخانهـکان له جیاتـی دهـرمان، بلیتی یانهـسیبان دهـفرـشت.
 (ههـمان: 22)

لهـدهـستدهـریه یی بهـلووه ی تانکی ئاو، کهوتنه نـو ژیا نـکی تره، که
 ژیا نی خو و شیرینی، ژیا نی دووانهـکانه، نهـك ئهـو ژیا نه ی که ما
 تـپیدا ههـردهـم وهـك قوتوویه کی بـسهـر بـت. سهـیر ئهـوه یه لهـگه ههـموو
 ئهـمانهـدا، بگـهـهـوه ههـر مندا دهـمـنـتهـوه، دهـرمانخانه به شوـنی
 فرـشتنی بلیتی یانهـسیب، له جیاتـی دهـرمان تـگهـیشـتووه و
 قووتدانهـوه ی ئهـکهـریش له کاتی کـخینی بانگدهـردا، وـنای نهـخـشی
 بـ ناکات.

“بانگدهـر (أكبر)هـکه ی (الله) ی قووت دایهـوه.” (ههـمان: 22)
 بهـمپـیه قووتدانهـوه ی وشه ی “ئهـکهـر” لـهـدهـدا ئهـوهـنده ی بهـر
 تـگهـیشـتنی مندا ك دهـکهـوین، ئهـوهـنده بهـر مانا ئایینییهـکه ی
 ناکهـوین.

“له ناوهـاستی ئهـم قوتووهـدا،
 ئاسمان پارچهـایهـخـکی موفهـهـکه،
 ههـواسراوه

ههـر پهـهـهـور کی چـکنی بکهـوتـه سهـر،
 دایکم به گهـسـك لایده بات

(ئوه دهـشارمهـوه که دایکم به قهـرهـو هـیهـکهـوه نووساوه و پهـهـهـوره
 چـکنهـکان دهـژـمـر)

به سواری گهـسـکهـوه به سهـر قوتووه کهـدا دهـفـم،

با وکم...

پێکێك عه‌ره‌ق هه‌ ده‌دا و
فو به‌ فانه‌ سه‌که‌دا ده‌کات
من له‌ گه‌سه‌که‌ به‌رده‌بمه‌وه و
به‌ناو قاپی جاجیکدا ده‌که‌وم،
ته‌ باغه‌که‌ کوژاوه‌ ته‌وه

به‌شی سا...کی دیکه نه‌گه‌ته‌ی کو...اوه. " (هه‌مان: 23 - 24)

ب...یه مندا...یی شاعیر/نارین ناتوان...ت به‌شدار نه‌ب...ت له‌ پ...کهاته و
ناوه‌...کی شیعره‌کانی. مندا...یی ده‌ست...کی خودایی به‌سه‌ر ناوه‌...ک و
ووخساری شیعره‌وه هه‌یه، ناوه‌...ک ز...رجار له‌ خه‌یا و ئه‌ند...شه‌دا،
ووخساریش له‌ ئاکار و مامه‌...هی ئاانه‌ی شاعیردا ده‌بینر...ته‌وه. وه‌ها
مندا...کی زیت و وردبین له‌گه‌... مندا...ییدا، ئاقیبه‌ت...کی باشی نا...ت و
سه‌ره‌نجام له‌ پ...یشکی ش...تی یان ده‌روونی هه‌...ده‌نووت... ئه‌مه
سه‌ره‌نجامی ز...ربه‌ی شاعیر و و...ژه‌وانانی دا...نه‌ر و نو...خواز بووه.
هاید...گ...ر ل...وتاری "شیعر چی...؟دا ئاماژ...ب...و...د...ات ک... "شاعیر
ت...نیا پ...یو...ست...ب...د...نگی خ...ی...و... " (هایدیگه‌ر، 2017: 50)، ئه‌و
ده‌نگه‌ ده‌نگ...که‌ که‌ له‌ن...و...یدا ده‌ژ...ت و مه‌رای...ب...که‌سی تر نییه.
ئه‌و ده‌نگه‌ نا...ت هه‌مان ئه‌و ده‌نگی مندا...یه نه‌ب...ت که‌ هه‌...یگرتوووه،
ئه‌و ده‌نگه‌ی که‌ هه‌زاران و...نه، خه‌یا و ف...ینی له‌ م...شکدا
ده‌زرنگ...ته‌وه.

ب/ شیعری ز...رانبازی:

شیعری ز...رانبازی یه‌ک...که‌ له‌ شیعره هه‌ره جوانه‌کانی ن...و به‌ره‌می
به‌ره‌واژ. شیعر...ک که‌ وه‌ک فیلمکارت...ن...ک ده‌بینر...ت، به‌...ام نه‌خ...ر، ئه‌م
شیعره باسکردنه له‌ خ...زانی کورد، له‌ ژن و م...رد، که‌ چ...ن ک...شه و
گرفته‌کانیان له‌به‌رده‌م مندا...ه‌کانیاندا یه‌کلایی ده‌که‌نه‌وه. ئه‌مه
پرس...کی گرینگه و به‌ده‌گمه‌ن خ...زان...ک هه‌یه که‌ له‌ن...و ئه‌م ک...شه‌یه‌دا
نه‌خوول...ته‌وه. بگ...ه‌وه‌ی مندا...، هه‌مان ئه‌و مندا...هی ن...و خ...زان...کی
کورد، که‌ ژن و م...رده‌که‌ له‌ ک...شه و شه‌...ه‌کانیاندا، ده‌یکه‌ نه‌ بینهری
خ...یان، ج...ه‌وی گ...ینی ئه‌م به‌رنامه‌یه‌ش له‌ده‌ست مندا...دا نییه،
هه‌رچه‌ ند ئه‌گه‌ر ئه‌و مندا...ه شه‌ش فیکه زیاتریشی پ...ب...ت.
"ئ...من

ش...ش فیک...ی ناو چیسی یان...سیب ب...ملم...و... و ناتوانم ئ...م یاری...
ا...بگرم. " (هه‌مان: 18)

به‌گشتی له‌ و...ژه‌ی کوردیی و شیعر به‌تایبه‌تی به‌هیچ ش...وه‌یه‌ک وه‌ها
بگ...ه‌وه‌یه‌کی مندا... نابینر...ت، که‌ ت...یدا بووه‌ ته‌ بینهری

یہ کلایکردنہ وہی ئار شہکانی دایباب. بـیـہ ئم شیعـرہ لـم ءووه ده بـت جـگـہی بایهـخپـدانـی خوـنـەر و ءـخـنـهـگـران بـت. بهـتـایـبـهـت که بـگـ ءووهی مندـا ءووداوه که وهـ ءـسـتـیـهـکی خـزانـی نـابـینـت، بهـ ءـکوو وهـ یـاریـهـک دهـیـبـینـت و دهـیـگـ ءـتـهـوه، هـەر ئـمـهـشـه هــلی نوـخـوازیـی. بـ ئـهـوهی خوـنـەر له شیعـری “زـرـانـبـازی” دا بهـر ئـهـو بـگـ ءووه مندـا هـ بـکـهـوت، ئـهـوه بـ ئـهـو مهـبهـسته تهـواوی شیعـری “زـرـانـبـازی” لـره دادهـنـین:

“هەر جار ی تـلـ قـزـیـ نـ شوسپیـ کـ

توقّتی که در آن

یاری زہرا نبازی یہشان دہداین،

با و کم

خدی لہ دہوو یا وان،

د ښوونکي کي شونتيا ورکړي او ځوابونه ورکوي.

دای

ساری شوو تیی کا نی د پ پ اند ،

ئۆسكەكە نى شووتىيى ورد ورد دېكرد:

زیرا نیاز دوا و ک بو.

من

نا و بڑیوا نہ کی بے فیک،

ب۔ شہادتیں بخود بخود تھیں سو وہ دے سو وہ اے مے وہ۔

کے کار با د کوڑا یوں،

دنيا ۽ نڱا ۽ نڱ د ٻو .

با و کم

قای شووتیی بـرز دـکردـو

بہاؤی استی بیوو بہ یا ہواں۔

زہرا نبازہ دہاو کو

سڌري لاءِ نا وڪشي و

لـ حـ ما م

پارچہ ی قایہ شکا و کا نی ل گشتی د رد ہنا .

من ء

شش فیکہی ناو چیسۍ یا نہ سبب بہ ملکہو و ناتوانم ئم یاریدہ

□ ا بگرم. " (هه مان: 16 - 18)

پہنچہم: پیشکی ناو بہوودہیی شیعری "س" برادر

مرځ مان دوو، بېلېام پرسپاری بې مان دوو بوونځکې نیی، ئېم ګرځکوږی کوردان. زړر جار بېخټت وتوو، کټ ئیتر لېم ھیچ شته کهوه نازانم، بېلېام هڼند نابات، خټت قووچدکې یتو، کټ هېموو شته کټدځیت و هیچ شته کیش تځناده یت. ئېو ښه بېخټیا، کټ هیچ کټشېکت نه بېت. بې؟ ئېم پرسپارگڼلی منداڼی خېمان بې هېواځکان سږودا کرد و حزمان کرد بې پښه نگی بیرکردنېو لځخمان؛ لږو بوو ګرانیېکان و ځندا بوون، ووحمان ګڼ نه هېی ماسی، تېمېن مږان لېدا. تېنیا ئېو کاتش دږکېو بېو بېمېشبوون دځکېن، کټ شیعړک دځوڼنېو. شیعړی سې برادهر، وېک زږېږی شیعړکاني تری نه و بهرهمه که، نه بې زمانکې زېر، نه بې زمانکې واوېلا و نووږنووس، دټت سږپښ لږسږر خېون کا نمان هېدځداتو و یټټت، ئېی ووحی سمراو، هېواڼکې ئازاد هېمېمږ، دنیا زوو و بېرېږیان لږ چاوشارکڼی تېدا هېرمېی ئومېدی لږ ګڼېن.

شیعړی سې برادهر، له یزبه ندی ژماره سې شیعړه کاني نه و بهرهمه که دایه و هاوکات ژماره سېش خراوه ته پښ وشې برادهر، ئه مه موویه کي ماتماتیکی تېدایه؛ ګرینگ و پوښته خوڼهر بهرچاووونی ئه وهی هېت که خاځکې ګرینگ ئه مه بهرهمه شیعړه ئه وهی که بیرکاریانه (ماتماتیکی) یانه کاری تېدا کراوه، بهرچاځ با ئه ئامازه کورته یه، وهک بهرچاوخستنه کټ بېت بې خوڼهری خېشه ویست و ئیتر نه ګه ځڼینه وه سهر ئه مه لایه نه.

شیعړه که سې برادهر، بهلېام سې برادهری ګچکه و مندا ځه ګرځته خې، یه کځکیان بهرګدروو، دووه میان مامان و سېه میښ شاعیرکه. یه که میان ده بېته بهرګدروو، خهون ده دووږت، که چي خهونی شاعیره که له بهر هېی و یاخېوون، له بهر سهختی و جځکه وتنه بوونی خهونه کاني له وځتدا، دهرزی و داوی دروومان نایبات. که سایه تی یه که م و دووه مردنکې ئاسای ده مرن، کاتک بهرګدرووه که ده مرټت، به شاعیر ده ځڼ لهو بېفر هېشه و به بوتځک وځسکی ئه مه بکه شیعړ، بهلېام هېشی قووماشه، نه عه به سیه تییه کهی، هر بېه شه مردنی ئه و نابېته شیعړ، وهک چېن عه به سیه تی شاعیر دروومان نه یده برد. ئه وی تریش که مامانه دواجار له بگځه وه/شاعیره که بزړ ده بېت و لځکه ده بېځڼ، هېمان ئه و ساڼی که هاوځی مامانی بزړ ده کات، سی هزار و دووست مندا ده کهونه کځشی زه وییه وه؛

“برادهره که مامان بوو،

ژنان لنگیان بې هېده بې

ئویش؛ مامستا، له حیمچی، نه خېشه کاني داهاتووی لږ دهرده ځڼان.”

(هېمان، 12)

بزرېوونى مامان لـره دا ده كړت گوزارشت له قـز له سـكسـكردنـكى زـر و بـچـڅـز، وه چه خستنه وه يه كى زـر و پـه راوـزى پـه روه رده يه كى ته ندر ووست له كـمـه گـه دا بـت، بـيـه بزرېوونى مامان، خـبزر كـردنـيـه تى، كه وهـ بـزار بـوون ده بـينـرـت. بـيـه مردنى مامان، مردنى دايكى هـنـانـه دنـيـا يـه، كا تـك كه ده شمـرت مندا هـ خـمـكهـكان، له ده وړى تـرمـه كـه يـدا پـه شـيـمان ده رده كهون و به داها تووى سبه يـنـى خـيـانـدا ده كـشـن، كه بـچـى هـنـانـيـه دنـيـا وه.

“له ناو ته له فزيـن

مندا هـ خـمـكهـكان

به چوارده وړى تـرمـى مـا مـانـه كـه مـان

په شيمان...

به ناوچاوانى سبه يـنـى خـيـانـدا ده كـشـن” (هـمـان، 14)

دواچار شاعيره سـهـرگـهـردان و عـهـبـهـسـيـه كـهـى هاوـمـان، له ناو كـمـه گـه، او ده نـرت، وهـك شـتـك ده بـينـن و هـتـدـه كـرـتـه وه، بـيـه كـه كـه هـى خـكـوشـتن “بانگـكـردن” ده كه وـتـه سـهـرى، پـه تـك ده خـا تـه مـلـيـه وه و خـكـوژيـى ده كـات. كه كـه هـى خـكـوشـتنى شـاعـيـره كه ده كه وـتـه نـو نه خـشـه كـانى شـتـخـانه و خـتـووكـهـى بـنى پـى شـتـه كـانى ئـه و ده دات، به مـام شـتـه كـان به حـبـى قـالـيـم ده مـيـان ئـاخـنـراوه و خـه وـنـراون، بـيـه نـا يـانـه و تـلـه ده ره وهـى كـمـه گـه و باو، بانگ بـكـرـن و خـه ونـه كـانـيـان گـه هـ بـكـهـن.

خـكـوژيـى نـو و ئـم شـيـعه بـزـار يـيـه له ده ست نـه ريتى باوى كـمـه گـه، كه ئـه وهـى خـه ونـى هـه يـه، نا تـوانـت “بانگ بـكـات”، ئـه وهـى باسى خـه ون و خـولـيـا كـانـيـشـى بـكـات، وهـك شـت سـهـرى ده كـهـن و هـوانـهـى شـتـخـانـهـى ده كـهـن، يـان دواچار ناچار به خـكـوژيـى ده بـت.

لـم شـيـعه دا شـاعـيـره كه له مـلـمـلانـيـه كى سـهـخـتـدا يـه، مـلـمـلانـى له گـه واقـيـعـى كـمـه گـه يـه كه مندا ده خـا تـه وه، به مـام ئـاوـى لـنـا داتـه وه، وهـك نه خـش و خـمـك ده وـانـتـه مندا كى نا ئـاسـايـى و خـا وـهـن خـه ون. ده كـرت ئـم مـلـمـلانـيـه پـيـوـست بـت بـ و و و حـى سـرك و اـدـسـتـنـى بـووى شـاعـيـر بـ ژيـانـى تـين، بـيـشـش شـيـعـر لـلـاى شـاعـيـر دـچـتـ ئـاسـتـكى جـيـا واز، لـ فـم و كـرـسـتـكـانى شـيـعـريـدا.

بـيـه ئـم شـيـعه، كه يـا رـيـكـردنى به زه مـهـن، پـچـپـچـريـى كـمـپـلـه يـى، تـكـا تـكـا نـدـنـيـان و سـ كه سـايـه تـيـى و اـيـكـرـدووه شـيـعه كه ئـاسـان خـى نـه داتـه ده سـتـه وه و خـوـنـهـر دواى تـه و اوكـردنى و هـر باره بـگـه تـه وه سـهـرى، بـيـه شـه “سـ برادر” لـ پـيت، و شـ، دـنـگ و سـتـه كـانـدا خـى و كـمـم و وـنـى كى ژيـانـى تـانـى كـمـه گـه يـى جـگـير و تاكى بـزواو خـى دـنـوـنـتـو و. بـيـه هـر دواى كـمـپـلـيـكى، يـكـا سـت كـمـپـلـيـه كى دـيـكـ،

بارگاویی به زه‌مه‌نی جیا بـ دوای خـیدا دـنـت، ئـمـش وادـکات مانای
جـگیرنـ بوون و وـنـه‌ی شیعریی دووباره‌نه‌بووه‌وه به‌ره‌م بهـنـت.

به‌هر حا، ده‌نگی شاعیری نـو شیعره‌که، ده‌نگـکه به ئاـسته‌ی
نا‌باو. ده‌نگـکه بای کوـستانه‌کانی چای، له‌خـیان ناـه‌ونه‌وه و
ده‌گهـنه‌وه نـو خـیان، هر ئه‌مه‌شه وایکردوه که له‌م شیعره‌دا
خوـنـهر بـتـنـگـوه بـت بـ دیدـنی و گفتوگـ لـتـکی خـیدا، کـ
هـمیشـ ئـستا بـ دـنگی ناوـوی خـی دـلـرـنـتـو، بـیه دـنگی ئـو
دـنگی دـرـو نییـ، که ده‌نگی دهره‌وه‌ش نه‌بـت، ئه‌وه بـگومان دـنگی
ناوـوی منداـکی اـماو لـ ئـستا و چاو لـ ئاینـیـ. بـچی چاو له
ئاینـیه؟ بـگومان ئه‌م پرسیاره هـنگه خوـنـهر له کاتی خوـندنـه‌وه‌ی
شیعره‌که‌دا و یه‌ک جار خوـندنـه‌وه، له‌خـی بکات؛ اـسته عه‌به‌سیه‌ت و
بـهووده‌یی زـر به‌سهر شیعره‌که‌دا باـکـشه، به‌ام ئه‌م باـکـشییه‌ی
نه‌بووه‌ته هـی ئه‌وه‌ی پزیسکی نـو پانتایی بـهووده‌یی بکوژـت،
هرچه‌ند که شاعیره‌که‌ش له بـزاریدا خـکوژی هـده‌بـزـت، به‌ام
ده‌کـت کـتایی ئه‌م شیعره به‌م شـوه‌یه‌ی خواره‌وه‌ش بخوـنـه‌وه:

په‌تی ملی شاعیره‌که، هـشینییه، به‌ام هـشینییه‌ک که سهر له هیوا
هـده‌سوـت، بـزاره، به‌ام بـزارـکی دانه‌سه‌کناوه، تووـه‌کراوه،
به‌ام تووـه‌کراوـکی کونجکاو و مه‌یل له جوانیی ژیا‌نه. ئه‌و شاعیره
ئازاردراوه ده‌زانـت، ئه‌گهر مرـقـخه‌ون و خه‌یاـی نه‌بـت،
ناگه‌شـته‌وه، بـیه گه‌شانه‌وه‌ی ئه‌و په‌یوه‌سته به‌ململانـکردن، ململانـش
به‌ری ئازار، شکاندنه‌وه، دهرکردن و تاـاوچـشتنه، بـیه بـ ئه‌وه‌ی
مرـقـ به‌پزیسکی شادیی بگات، ده‌بـت له هه‌ناوی کـمه‌گه‌که‌یه‌وه بـت
و ململانـیه‌که بکات، به‌ام چی که خـکوژی ئه‌و/شاعیر له‌لایه‌ن
ئه‌وانه‌وه به‌سهریدا بـاوه و کـمه‌گه‌خستوویه‌تییه وه‌ها دـخـکه‌وه،
که خـکوژی هـبـزـت، هـبـزـرتنی ئه‌و خـکوژییه،
ده‌سته‌وه‌ستانبوونی نییه، ئه‌وه‌نده‌ی به‌رته‌کـکه له بـووچی و ساردیی
کـمه‌گه، که ده‌رووی تـگه‌یشتنی نییه. بـیه خـکوژییه‌که، وه‌ک
پـیشکی ناو بـهووده‌یی ده‌رده‌که‌وت.

شه‌شم: به‌زه‌ییی ساخته و شیعریی ئـکسپایه‌ر

له شیعریی “ئـکسپایه‌ر” دا به‌زه‌یی، موشته‌ریی و پشیله‌یه‌ک هه‌یه.
شیعره‌که به‌وشه‌ی به‌زه‌یی ده‌ستپـده‌کات و به‌ژیانیش کـتایی
پـها‌تووه. موشته‌ری به‌نیشانه‌ی کـیه، که بریتین له‌دادوهر،
بازرگان، نووسهر، یووتوبهر، که‌چی پشیله‌که به‌نیشانه‌ی تاکه.
به‌مجـره به‌زه‌یی موشته‌ریه‌کان، واته به‌زه‌یی ئـتینات و ساخته‌ی
ژیانی کـمه‌ایه‌تی و سیاسی. ئه‌و دـخـی که به‌زه‌یی ته‌نیا بـ

مەرام و بەرزەووەندی، یان چاوبەستکردنی خەڵکان دەبێتە پرسێکی گرینگی ژیان.

کەوا یە پشیلە تاکە، تاکێک لە کەمە، "پشیلە یەکی زەردی ئاساییە" (هەمان: 25) چۆن؟ ئەمە شیعەرێکە لە چوارچۆوەی ھەخنە کەمە یە تیی و سیاسیدا دەخوولێتەو، تاکێک کە دەنێو گیروگاڵدایە. لە وشە ئاسایی تەدەگەین کە لە چینی خوارەو دایە، ئەو چینە کە ژیانێکی ئاسایی دەژێت، بە نام بە دەست چینی سەردەستەو دەتێتەو. ئەو چینە کە دەبێت یاسا و مافی بێ دابین بکات، بە نام بە پێچەوانەو لەژێردەستیدا دەناڵێت، بێ یە کاتێک پەنا بێ دادگە دەبات، ئەو لە جیاتێ ئەو دە دادگە مافی بێ دەستەبەر بکات، ئەو تووشی دەردەسەری زیاتری دەکات. کاتێکیش پەنا بێ بازگانان دەبات، ئەو بێ بەرزەووەندی، یان مەرامی خێیان بە کاری دەھێنن. کاتێکیش پەنا بێ نووسەران دەبات، ئەو شەلتر، سەرگەردانتر و بێ پەناتر دەبێت:

"بوتێک بێرە دەوێتەو."

پشیلە، شەلە شەل

دەکەوێتە تێی یووتوبەرێک" (هەمان: 28-29)

کاتێکیش شەلتر و بێ پەناتر بوو، دەکەوێتە بەر بەزەیی سەشیال میدیا، ژانامە نووسەکان و دەبێتە ھێی ئەوێ ئەوانیش بازای لایک، دەستخێشی و پاداشتێک بێ خێیان مسکەر بکەن. بێ یە پشیلە کە دوا جار بەسەر بەزەیی ساختە کەمە یە تیی و سیاسیدا ھێنجدەدات، پلاردەگرێت و دەبێت:

"وەرن بە بێ سەواو..."

ھەرکەس، پارچە خێبباتەو و بژی" (هەمان: 28)

ھەوتەم: ئازار؛ کەمە دیای جەماوەر

نارینی شاعیر، شاعیری ساتێ و ختێکانی ژیا نی ئێژانێ خێی، شاعیر لێنێو قەناغێکدا دێژێت، کە ئاڵێ زییەکی زێر دێبێت بێ سەردەمێکی نوێ، ئێم ئاڵێ زییەش ئاستێوخێ نێک نیشتبێت سەر شیعەرێکانی، بێکۆو ووحی جووێو و ئاوێنێ شیعەرێکانی نێو بەرھەمە کەن. بێگومان ئێم شاعیر یە کە لە چەق یان خای ئێم قەناغێ نوێی شیعری کوردیی کە بێوێی، ئێو قەناغێ ھێواش و ئاڵێز ئێدێکات.

لە شیعری "دەستێک بە شەش پەنجەو" ئاستێوخێ ئومێدێ کمان بێ ھێنا ھێنجێت، بێکۆو لێ دووردێستێکانی داھاتوو ھێرتێک لە دێستێکانی لێکاڵاندوون. ھاوکات لێو ساتێ و ختێ کە تێیدا ی و دەستەکانی تێکاڵاندوون، بێدوای گێژان ھێو دایێ، گە ھێان بەدوای ئەو شتانە کە بەرچاوی گشتیی ناکەون، فێدراون، پشگۆ و

دوورخراوه، که چی هه میسه به کاریان دهه نین، تیا نندا ده ژین، بیه
گهانی شاعیر گرتنی ئه و ساتانه یه. گهانی که لانی و شقام، دووکان،
وایر، مکی، ما و قووتوودا و دواجار و نای ئه و ژیا نه
ده کاته وه که سارد به تهنیشتماندا اده برت و شاعیر نا، ئمه
پشتسرمانی ده خه ین:

“تایه ی لاری زیی ژه که
قرچه ی له شتک هه ستاند:
په نجه ی مام ستای بیرکاریمانه
گه نگرین په اندی.” (هه مان: 8)
یان:
“با فوو له عه لاگه یه کی هه ش ده کا
په نجه ی دکتاری تدا یه
دکتار ئالووده ی هه بریین بوو،
سه ماعه به ملیه وه...
ب دزینه وه ی سه ره سیفان
هه ناوی ته نه که زبانه ما نه پیشکن
مووسک په نجه ی ژه هراوی کرد،
ئه م کارت نه بده رگا یه
په نجه ی مژوونووسی تدا یه
مژوونووس
له نوان وشه کانی (سه رک) و (به رمیل)
فاریزه ی له بیر چوو.” (هه مان: 8-9)

ئه م نموونه یه سه ره وه، له شیعی “ده ستک به شش په نجه وه” وه
وه رگیراوه. شیعه که ده کرت چه ندین خو نده وه و لکدانه وه ب
بکرت، به تایبه ت هه ندی سیاسی شیعه که. سه رباری ئه وه
یاریکردنه ی که له گه په نجه کانی ده ستیدا ده یکتا و دواجار په نجه ی
قرتاوی شه شم و پهنجه م که خاوه نه که یان لیبووککه، ده یه و ت له
ده می گریان و ئازاردا، له ساردیی ژگارددا، له کوئکی گه وره تر،
دنیا تر به ته وه له بینینی په نکه نینی به کمه ی خه ک.

کتاب
ساران محهمه ده سووره

سه رچاوه کان

کتب:

- امب، ئارتەر (2007). نامەکانی وانینوانك و مهرگ، و: هەندرەن. چ1، چاپخانه: وهزاره تی شنبیری، ههولەر.
 - سانت ئهگزوپهری، ئانتوانت دو (2019). شازاده چكوله، و: سهلاحه دین بایهزیدی، چاپخانهی مانگ.
 - پیربای، فهرهاد (2021)، مژووی شیعی کوردی، چاپ: مایا، سلمانی.
 - شخانی، زگار (2017) پهل سیلان و زمانی دایك، گهقاری شیعر، ژماره سه.
 - کارسون، آن (1397)، چگونه شعر نخوانیم. ب: سعید امیری. انتشارات آنیما، تهران.
 - هاو، نیلس (2016)، شیعر به ترسه کهکان نییه. و: ئالان پهری. چ1، چاپخانه: تاران.
 - هایدیگهر، مارتن (2017)، شیعر چییه؟ و: شاه عوسمان، گهقاری شیعر، ژماره سه.
 - ستهم، مارین (2021) بهرهواژ، بهاوکراوهی نووسیار. ئه نتهرنهت:
- 1

<https://newsin.ir/fa/content/14866839/%D8%B1%D9%85%D9%88%D8%B2-%D8%B4%DA%AF%D9%81%D8%AA-%D8%A7%D9%86%DA%AF%DB%8C%D8%B2-%D9%88-%D8%AC%D8%A7%D8%AF%D9%88%DB%8C%DB%8C-%D8%A7%D8%B9%D8%AF%D8%A7%D8%AF-1-%D8%AA%D8%A7-9-%D9%85%D8%B9%D8%B1%D9%88%D9%81-%D8%A8%D9%87-%D8%A7%D8%B9%D8%AF%D8%A7%D8%AF-%D9%81%D8%B1%D8%B4%D8%AA%DA%AF%D8%A7%D9%86.html>

-2

[1 - ئه نتهرنهت - ئه نتهرنهت 1 - ئه نتهرنهت](#)

[بەشی یهكهم...](#)

[بەشی دوهم...](#)